

Exam. Code : 214804

Subject Code : 5817

M.A. Music (Instrumental) 4th Semester

GURMAT SANGEET

Paper—XIII

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—100

Note :—(1) Attempt **FIVE** questions in all.

(2) Question No. 1 is compulsory, which consists of **20** objectives types questions, carrying **1** mark each.

(3) All questions carry equal marks.

1. Write in **2** lines each on the following :—

(i) Shaan

(ii) Reet

(iii) Jodi

(iv) Guldasta

(v) Manglacharan

(vi) Write names of two Rababi Keertankars.

(vii) Write names of two Dhadhis.

(viii) Write two Chhayalag Ragas of Guru Granth Sahib.

- (ix) Write names of two classical Gayan Shallies of Guru Granth Sahib.
- (x) Write names of the books of Sant Sarwan Singh Gandharb.
- (xi) Write in two lines on the contribution of Mahant Gajja Singh.
- (xii) Whose Bani is mentioned in Guru Granth Sahib ?
Write in 2 lines on the following instruments :—
- (xiii) Rabab
- (xiv) Saranda
- (xv) Tans
- (xvi) Israj
- (xvii) Write names of two Sikh Keertankars.
- (xviii) Write birth and death year of Guru Gobind Singh Ji.
- (xix) Who was Bhai Mardana ?
- (xx) Write elements of folk music in Gurmat Sangeet. 20×1=20
2. What is the contribution of Rababi Keertankars in Gurmat Sangeet ? 20
3. Write in detail on any one instrument prescribed in your syllabus. 20

4. Describe the elements of classical music in Gurmat Sangeet. 20
5. Write a brief life sketch and contribution of Bhai Mardana. 20
6. What do you know about the Dhadi Tradition of Gurmat Sangeet ? 20
7. Write in detail about the classification of Ragas in Sri Guru Granth Sahib. 20
8. Write the contribution of Guru Nanak Dev Ji. 20

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ :— (1) ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
(2) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 20 ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਠ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ।
(3) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਸਮਾਨ ਹਨ।
1. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਉਪਰ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਲਿਖੋ :
- (i) ਸ਼ਾਨ।
- (ii) ਰੀਤ।
- (iii) ਜੋੜੀ।
- (iv) ਗੁੱਲਦਸਤਾ।
- (v) ਮੰਗਲਾਚਰਨ।

- (vi) ਦੋ ਰਬਾਬੀ-ਕੀਰਤਨਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
(vii) ਦੋ ਢਾਡੀਆਂ (Dhadis) ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
(viii) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਛਾਇਆਲਗ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ।
(ix) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਲਾਸੀਕਲ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
(x) ਸੰਤ ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਬ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
(xi) ਮਹੰਤ ਗੱਜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ 'ਤੇ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਲਿਖੋ।
(xii) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ?
ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਵਾਧਾਂ ਤੇ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਲਿਖੋ :
(xiii) ਰਬਾਬ।
(xiv) ਸਾਰੰਦਾ।
(xv) ਤਾਨ।
(xvi) ਈਸਰਾਜ।
(xvii) ਦੋ ਸਿੱਖ ਕੀਰਤਨਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
(xviii) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਸਾਲ ਲਿਖੋ।
(xix) ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਕੌਣ ਸਨ ?
(xx) ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਤੱਤ ਲਿਖੋ।
20×1=20
2. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨਕਾਰਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਕੀ ਹੈ ?
20

3. ਆਪਣੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੱਕ ਵਾਦ ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੋ।
20
4. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਤੱਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
20
5. ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਰਿਚੈ ਅਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
20
6. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਢਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
20
7. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਲਿਖੋ।
20
8. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਲਿਖੋ।
20

(Hindi Version)

- ਨੋਟ :— (1) ਕੁਲ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
(2) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ ਜਿਸमें 20 ਵस्तुनिष्ठ प्रकार के प्रश्न दिए गए हैं तथा प्रत्येक प्रश्न का 1 अंक है।
(3) सभी प्रश्नों के समान अंक हैं।
1. निम्नलिखित में से प्रत्येक पर दो पंक्तियां लिखें :
(i) शान।
(ii) रीत।

- (iii) जोड़ी
- (iv) गुलदस्ता
- (v) मंगलाचरन
- (vi) दो रबाबी कीर्तनकारों के नाम लिखें।
- (vii) दो ढाडियों (Dhadis) के नाम लिखें।
- (viii) गुरु ग्रंथ साहिब के दो छायालाग रागों को लिखें।
- (ix) गुरु ग्रंथ साहिब की दो शास्त्रीय गायन शैलियों का नाम लिखें।
- (x) संत सरवन सिंह गंधर्ब की पुस्तकों के नाम लिखें।
- (xi) महंत गज्जा सिंह के योगदान पर दो पंक्तियों में लिखें।
- (xii) गुरु ग्रंथ साहिब में किसकी बानी का उल्लेख है ?
निम्नलिखित वाद्यों पर दो लाइनें लिखें :
- (xiii) रबाब।
- (xiv) सारंदा।
- (xv) तान।
- (xvi) इसराज।
- (xvii) दो सिख कीर्तनकारों के नाम लिखें।
- (xviii) गुरु गोबिंद सिंह जी के जन्म और मृत्यु के वर्ष लिखें।
- (xix) भाई मर्दाना कौन था ?
- (xx) गुरमत संगीत में लोक संगीत के तत्वों को लिखें।

20×1=20

2. गुरमत संगीत में रबाबी कीर्तनकारों का योगदान क्या है ?
20
3. आपके पाठ्यक्रम में वर्णित किसी भी एक वाद्य पर विस्तार से लिखें।
20
4. गुरमत संगीत में शास्त्रीय संगीत के तत्वों का वर्णन करें।
20
5. भाई मर्दाना का जीवन परिचय तथा योगदान संक्षेप में लिखें।
20
6. गुरमत संगीत की ढाडी परंपरा के बारे में आप क्या जानते हैं ?
20
7. श्री गुरु ग्रंथ साहिब में रागों के वर्गीकरण के बारे में विस्तारपूर्वक लिखो।
20
8. गुरु नानक देव जी के योगदान लिखें।
20

Exam. Code : 214804
Subject Code : 5818

M.A. Music (Instrumental) 4th Semester
ESSAYS ON INDIAN MUSIC AND RESEARCH
IN MUSIC

Paper—XIV

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—100

Note :— Attempt any **FIVE** questions. Question No. 1 is compulsory. All questions carry equal marks.

1. Answer the following questions in one line each :
- (i) Write one example of Harmony.
  - (ii) How many Paranas of Tala are there ?
  - (iii) Define the word research.
  - (iv) Name any two steps of research.
  - (v) How many basic chords of harmony are there ?
  - (vi) Write the numbers of Sangeet Ratnakar's chapters.
  - (vii) Which scholar gave Dashvidh Raga Vargikaran ?
  - (viii) What is the Rasa of Shadaj Swara ?
  - (ix) According to Ahobal, the number of 'swaras' are.....

- (x) Who is the writer of Raga Tarangini ?
  - (xi) How many Grams in Indian Classical Music are there ?
  - (xii) How many Murchhana are there in Shadaj Gram ?
  - (xiii) What do you understand by Research ?
  - (xiv) Give an example of bibliography.
  - (xv) What is historical research ?
  - (xvi) Write down names of any two folk instruments of Punjab.
  - (xvii) Who is the writer of Sangeet Parijat ?
  - (xviii) Name two String instruments of Vedic period.
  - (xix) Name two Sushir Vadyas of Vedic period.
  - (xx) Write the Bols of Razakhani Gat.
2. What is the meaning of research ? Explain it with its scope in the field of Music.
  3. Write the different methods of research in detail.
  4. Explain the different styles of bibliography.
  5. Write in detail about acoustic instruments.
  6. What is the importance of music in yoga ?
  7. What is the role of mood and expression in Music ?
  8. Describe in detail the interrelationship between Music and Physics.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :—ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪੰਕਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :
  - (i) ਹਾਰਮੋਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿਓ।
  - (ii) ਤਾਲ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਪਰਨ ਹਨ ?
  - (iii) 'ਖੋਜ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
  - (iv) ਖੋਜ ਦੇ ਦੋ ਚਰਨ ਲਿਖੋ।
  - (v) ਹਾਰਮੋਨੀ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਕੋਰਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
  - (vi) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਅਧਿਆਏ ਹਨ ?
  - (vii) ਕਿਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਦਸ਼ਵਿਧ ਰਾਗ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ?
  - (viii) ਸ਼ੜਜ ਸਵਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (ix) ਪੰ. ਅਹੋਬਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ _____ ਹੈ।
  - (x) ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹਨ ?
  - (xi) ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਗਰਾਮ ਹਨ ?
  - (xii) ਸੜਜ ਗਰਾਮ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮੂਰਛਨਾਂ ਹਨ ?

- (xiii) ਖੋਜ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
  - (xiv) ਸੰਦਰਭਗੰਥਸੂਚੀ ਦਾ ਕੋਈ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿਓ।
  - (xv) ਇਤਹਾਸਿਕ ਖੋਜ ਕੀ ਹੈ?
  - (xvi) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਲੋਕ-ਸਾਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xvii) ਸੰਗੀਤ ਪਰੀਜਾਤ ਦੇ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹਨ?
  - (xviii) ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਤੱਤ ਸਾਜ਼ਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xix) ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਸੁਸ਼ਿਰ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xx) ਰਜ਼ਾਖਾਨੀ ਗਤ ਦੇ ਬੋਲ ਲਿਖੋ।
2. ਖੋਜ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ?
  3. ਖੋਜ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਵਿਧਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਲਿਖੋ।
  4. ਸੰਦਰਭਗੰਥਸੂਚੀ ਦੀ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਲਿਖੋ।
  5. ਧੁਨੀਯੰਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਲਿਖੋ।
  6. ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?
  7. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ?
  8. ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕੀ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਲਿਖੋ।

(Contd.)

(Hindi Version)

ਨੋਟ :—ਕੋਈ ਪਾंच प्रश्न करें। प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

1. निम्नलिखित प्रश्नों का एक पंक्ति में उत्तर दें :
  - (i) 'हार्मनी' का एक उदाहरण दें।
  - (ii) ताल की कितनी परन हैं ?
  - (iii) अनुसंधान शब्द को परिभाषित करें।
  - (iv) अनुसंधान के दो सोपान लिखिये।
  - (v) हार्मनी में मुख्य कितने कोरड होते हैं ?
  - (vi) संगीत रत्नाकर के कितने अध्याय हैं ?
  - (vii) कौनसे विद्वान ने दसविध राग वर्गीकरण दिये ?
  - (viii) 'षड्ज स्वर' से उत्पन्न रस का नाम बताइये।
  - (ix) पं. अहोबल के अनुसार 'स्वरों' की संख्या _____ हैं।
  - (x) राग तरंगीनी के लेखक कौन हैं ?
  - (xi) भारतीय शास्त्रीय संगीत में कितने ग्राम हैं ?
  - (xii) षड्ज ग्राम में कितनी मूर्च्छना होती है ?
  - (xiii) शोध से आपका क्या अभिप्राय है ?
  - (xiv) संदर्भ ग्रन्थ का कोई एक उदाहरण दें।
  - (xv) ऐतिहासिक शोध क्या है ?
  - (xvi) पंजाब के कोई दो लोक वाद्यों के नाम लिखिये।

(Contd.)

- (xvii) संगीत परिजात के लेखक कौन हैं ?
- (xviii) वैदिक काल के कोई दो तत् वाद्यों का नाम लिखिये ।
- (xix) वैदिक काल के कोई दो शुषिर वाद्यों का नाम लिखिये ।
- (xx) रजाखानी गत के बोल लिखिये ।
2. शोध का क्या अर्थ है ? संगीत के संदर्भ में इसका विभिन्न स्वरूप क्या है ?
  3. शोध के विभिन्न विधियों के विषय में विस्तारपूर्वक लिखो ।
  4. संदर्भग्रंथसूची की विभिन्न शैली के विषय में लिखें ।
  5. ध्वनिक यंत्रों के विषय में विस्तारपूर्वक लिखो ।
  6. योग में संगीत का क्या महत्व है ?
  7. संगीत में मनोदशा और अभिव्यक्ति की क्या भूमिका है ?
  8. संगीत और भौतिकी का अन्तर-संबंध पर विस्तारपूर्वक वर्णन कीजिये ।